

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

หนังสือวัดเกาะ

กระต่ายทอง. 24 เล่ม. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ. (ม.ป.ป.).

กลบทเพลงยาว. พระนคร: โรงพิมพ์ไทย, 2457.

กลอนนารีรมย์. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2462.

กาภิรวม. พระนคร: โรงพิมพ์ครุสมิต, จ.ศ. 1234 (พ.ศ. 2415).

กาภิกลอนสุภาพ. พระนคร: โรงพิมพ์พิมพ์ไทย, 2458.

กายนคร. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, 2495

กายนคร. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2475.

เกาะแก้วพิศดาร. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ. (ม.ป.ป.).

เกาะแก้วกายสิทธิ์ เกาะเพชรเจ็ดสี. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, 2475.

ขันทอง. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ. (ม.ป.ป.).

ขุนช้างขุนแผน. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ. (ม.ป.ป.).

ขุนช้างขุนแผน. เล่ม 1. พระนคร: โรงพิมพ์ไทย, 2465.

เครื่องเล่นมหาพน: แหล่งต่างๆรวม 36 แหล่ง. 14 เล่ม. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, ร.ศ.

108 (พ.ศ. 2453).

โคมทอง. 2 เล่ม. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ. (ม.ป.ป.).

โคลงสุภาษิตใหม่. พระนคร: โรงพิมพ์ไทย, 2444.

งานไหว้พระบรมบรรพต วัดสระเกษ พ.ศ. 2466. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.).

จรรยาบ่าว. พระนคร: โรงพิมพ์สามมิตร, ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455).

จำปาแก้วจำปาทอง เกาะเพชรเจ็ดสี. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, 2478.

แดงอ่อน. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.).

- ทำขวัญนาค. พระนคร: โรงพิมพ์ห้างสมุด, 2466.
- ธนูขรรค์. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ. (ม.ป.ป.).
- ธนูขรรค์ มงกุฎทอง. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, 2482.
- น.ส.ภ.รักไทย. บทดอกสร้อยชมจันทร์. พระนคร: โรงพิมพ์ไท, 2474.
- นางเขมาค่างลอน. พระนคร: โรงพิมพ์เจริญผล, 2459.
- นายคลิ่ง. ประวัติคำนิ่ง. สงขลา: โรงพิมพ์สมบูรณโอสถ. (ม.ป.ป.).
- นายนราภิบาล. การมเทศะแพทย์คำฉันท. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2469.
- นายบุษย์. แก้วหน้าม้า. 40 เล่ม. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, 2481-2485.
- นายบุษย์. พระยากง พระยาพาน. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, 2493.
- นายบุษย์. เรื่องเพลงยาวเพลงสั้น. 1 เล่ม. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.).
- นายบุษย์. สิงห์โตทอง. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, 2478.
- นายบุษย์. หนังสือทำขวัญบวชนาค. โรงพิมพ์พานิชสุภผล. ร.ศ.125 (พ.ศ. 2450).
- นิทาน. พระนคร: โรงพิมพ์ตลาดยอด, 2473.
- นิราศเดือน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พานิชสุภผล, (ม.ป.ป.).
- นิราศห้วยเล็ก แล สุภาสิตสอนแม่ยาย. 1 เล่ม. พระนคร: โรงพิมพ์ผดุงพันธุ์, 2459.
- บทละครเรื่อง เรื่อง เห็นผิดเป็นชอบ (ผีปากพิเภก). พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, ร.ศ.129 (พ.ศ. 2454).
- ประชุมเพลงเทพอัปสรสวรรค์ เล่ม 1 สำหรับร้องส่งเครื่องดนตรี. โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, 2467.
- ปึงกะชา พระลอ. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ. (ม.ป.ป.).
- พญาโล. ลำตัดพญาโลภาค 2 เปิดช่องนายนรินทร์ (กลึง) เผยความลับในช่องวัดสามแฉวี. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2472.
- พระยาไชยวิจิตร (เผือก). ยอพระเกียรติค่างลอน. พระนคร: โรงพิมพ์วัชรินทร์, ร.ศ.114 (พ.ศ. 2439).
- พระรต พระสุทนต์. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ. (ม.ป.ป.).
- พลาขาม. ลำตัดชำเราผิดอนามัย. พระนคร: โรงพิมพ์ยังหลี่, 2477.
- พลาขาม. อ้ายฮกแข่งจอมโจรถูกจับแล้ว. พระนคร: โรงพิมพ์เฮงหลี่, 2469.

พลาายนรินทร์. ลำตัดล้วนๆ เรื่อง อ้ายกำนันผู้วิเศษ จอมโจรหนองโดน, สระบุรี, ลพบุรี.

พระนคร: โรงพิมพ์สงวนสงัดศรี (วายุโมเก่า), 2468.

พลาายนรินทร์. ลำตัดล้วนๆ เรื่องอ้ายลูกฆ่าพ่อ. พระนคร: โรงพิมพ์บุญทวีผล, 2465.

พลาายนรินทร์. คดีลักพระราชทรัพย์. พระนคร: โรงพิมพ์เทพศิริรินทร์, 2469.

พิกุลทอง. 25 เล่ม. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, 2494.

เพลงฉ่อยนายเป้ เล่ม 2 ตอนชิงชู. พระนคร: โรงพิมพ์ห้างสมุด, 2468.

ภษิตและนิทานต่างๆ. 2473. (ม.ป.ท.).

ภูมินาภสนิช, หลวง. มหาตเล็กรำพึง. พระนคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2470.

แม่เอี่ยม. เทวฤทธิ์สิทธิ์. เล่ม 3. พระนคร: โรงพิมพ์พานิชศุภผล, 2453.

ลำตัด! ทันสมัย เรื่องงานนมัสการ พระปฐมเจดีย์. นนทบุรี: โรงพิมพ์เลิศบรรณกิจ, 2479.

วงศ์เฉวียง. ลำตัดวงศ์เฉวียง เรื่องสามเณรเถื่อน. พระนคร: โรงพิมพ์เทพศิริรินทร์, 2472.

ศรีธนนไชยเชียงเมียง. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2463.

สังข์ทอง. 10 เล่ม. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, ร.ศ. 108 (พ.ศ. 2433).

สำราญ เกตรรัตน์. จรรยาของข้าราชการ. พระนคร: เดลิเมลล์, 2473.

สุนทรภู่. โคบุตร. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, 2492.

สุนทรภู่. พระอภัยมณี. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ. (ม.ป.ป.).

สุวรรณหงส์ยนต์. 4 เล่ม. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, 2493.

หะยิบ. ลำตัดศรีทนนชัย. เล่ม 11, 12. พระนคร: โรงพิมพ์เทพศิริรินทร์, 2473.

หะยิเชียด. บ้อยพาลฆ่า เพราะอยากเล่นปลาสลิด. พระนคร: เขษมพานิช, 2473.

หะยิดำ. ลำตัดสงบศึก. พระนคร: โรงพิมพ์ศิริอักษร, 2484.

หลวิไชย-คาวี. 10 เล่ม. พระนคร: โรงพิมพ์ราษฎร์เจริญ, 2502.

อุบลาคัญปมาจารย์ (จันทร์), พระ. ภาพย์ปู่สอนหลานแลหลานสอนปู่. พระนคร: โรงพิมพ์กิมหลี
หงวน, 2469.

เอ็ง ดิ่ง หัว. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466.

หนังสือ / หนังสือพิมพ์และวารสาร

เกราะเหล็ก (รายสัปดาห์) 1: 1 (12 ต.ค. 2467) - 2: 29 (23 พ.ค. 2469).

"กำเนิดตัวพิมพ์อักษร-ภาษาไทยในสยาม," ใน พจนานุกรม ฉบับมติชน. กรุงเทพฯ: มติชน, 2547.

ขจร สุขพานิช. ก้าวแรกของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ครูสภา, 2536.

ชายเพชร 1: 1 (7 ม.ค. 2468).

เดวิด บรูซ จอห์นสัน. สังคมชนบทและภาคเศรษฐกิจข้าวของไทย พ.ศ. 2423-2473. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

เดือนใจ สินทะเกิด. วรรณคดีชาวบ้าน "วัดเกาะ". กรุงเทพฯ: กรมศาสนา, 2527.

เปลื้อง ณ นคร. ประวัติวรรณคดีไทย สำหรับนักศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2515.

ไปรษณีย์โทรเลข, กรม. สารบัญชี่ ส่วนที่ ๒ คือ ราษฎรในจังหวัด ถนง แล ตรอก สำหรับเจ้าพนักงานกรมไปรษณีย์กรุงเทพมหานคร จ.ศ. ๑๒๔๕ เล่มที่ ๒. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นฉบับ, 2541.

แน่นน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. และคณะ. องค์ประกอบทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

ไตรภูมิพระร่วง ของพระญาณไทย. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ, 2504.

พรหมประศาสน์, ขุน. เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินสยาม. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2475.

ภูเนตรนรินทรฤทธิ์, กรมหลวง. บทละครนอก เรื่อง แก้วหน้าม้า. กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, 2544.

จินตามณี ฉบับหมอบรัดเล. กรุงเทพฯ: ครูสภา, 2546.

จิรวัดน์ แสงทอง. "ชีวิตประจำวันของชาวสยามในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2426-2475." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. "รัชกาลที่ 5 กับการเสด็จ อินเดีย พ.ศ. 2414 และความเข้าใจต่อการปฏิรูปแห่งรัชสมัย," ใน รัชกาลที่ ๕: สยามกับอุษาคเนย์และชมพูทวีป. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2547.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระยา. "อธิบาย," ใน กลอนได้อธิษฐานตามเสด็จไทรโยค โครจนิราศท้าวสุภักดีการภักดี และ กลอนนาริรมย์. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าอมรสมานลักษณ์ กิตติยากร ต.จ. ณ เมรุ หน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 11 กันยายน 2511.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระยา. ดำเนินหนังสือสามก๊ก. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาคาร 2515.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระยา. ดำเนินหอพระสมุด. พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ พระอินทเบญญา (สระคำ วัดตา) ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม. 2512.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระยา. "คำนำ," ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, วงศเทวราช ภาคที่ 1. พระนคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ. 2469.

ดี บี บรัดเล. จดหมายเหตุเรื่องมิชชันนารีอเมริกันเข้ามาประเทศสยาม. ใน ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๓๑. พิมพ์ในงานศพพระยาสารสินสวามิภักดี (เทียนฮี้ สารสิน). พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2468.

ตรีศิลป์ บุญขจร. วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ตรีศิลป์ บุญขจร. นวนิยายกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ตำนานเมืองพิจิตร และบทละครเรื่องไกรทอง. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นายชิม แช้วฒนะ ณ เมรุวัดบางมูลนาค จังหวัดพิจิตร 17 ธันวาคม 2504.

ทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา. "การศึกษาไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑-รัชกาลที่ ๔." ๒๐๐ปี การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: ศรุสภา, 2526.

ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. หนังสือแสดงกิจจานุกิจ. กรุงเทพฯ: ศรุสภา, 2514.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. สภาวะสมัยใหม่ของวัฒนธรรมการอ่าน: ห้องสมุดกับการเผชิญหน้ากันของ "ตา" และ "หู". วารสารไทยคดีศึกษา: สู่วัฒนธรรมสมัยใหม่ รัฐ VS ประชา-ชาติ 1: 2 (เมษายน 2547-กันยายน 2547): 67-92"

ธานีนีวัต, พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า. คำวิจารณ์. ใน สมมตอมรพันธุ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. หนังสือเรื่องวงศ์วงศ์จักร์จักร์. พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้ามลลล ประวัติ สวัสดิกุล ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม, 14 พฤษภาคม พ.ศ.2493.

ธิดา สาระยา. ประวัติศาสตร์ชาวนาสยาม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2544.

ธิดา สาระยา. ราษฎรในครรลองแห่งความเจริญของสยาม. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2540.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. การปฏิวัติสยาม พ.ศ.2475. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2535.

นางอุทัยกลอนสวด. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2547.

น้ำมน อัยอินทร์. "วิเคราะห์ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในวรรณกรรมชาวบ้านจาก "วัดเกาะ". วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.

นิจ หิญชีระนันท์ และคณะ. ถนน: วิวัฒนาการในรอบ 200 ปี. บทย่องานวิจัยในงานสัมมนาทางวิชาการ ในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ 200 ปี ณ ห้องประชุมสารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 21-22 มิถุนายน 2525, เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. ปากไก่และใบเรือ: ว่าด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์-วรรณกรรมต้นรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์, 2538.

ประกาศ วัชรภรณ์. ชมรมนักเขียน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2536.

ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา - สักยนาชาติกันที่ 2 (พ.ศ. 2098 - พ.ศ. 2508). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยแสงธรรม, 2533.

ปรุงศรี วัลลิโถม. "หนังสือที่วรรณคดีสโมสรยกย่อง." ใน หนังสือเก่า. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2541.

ปิยนาด บุนนาค, ดวงพร นพคุณ และสุวัฒนา ธาดานิติ. คลองในกรุงเทพฯ: ความเป็นมา การเปลี่ยนแปลง และผลกระทบต่อกรุงเทพฯ ในรอบ 200 ปี (พ.ศ. 2325-2525). กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์. *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ซิลค์เวอร์ม, 2546.
- พรรณณี บัวเล็ก. *ลักษณะของนายทุนไทยในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2457-2482: บทเรียนจากความรู้โรจน์สู่โตกนาฏกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พันธกิจ, 2545.
- พิเชษฐ แสงทอง, "ศึกษาลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวนาบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาในวรรณกรรมนิราศ." *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 2545.
- พิทยา ว่องกุล, "เรื่องสั้นเรื่องแรกของไทย," *บ้านไม่รู้โรย* 1: 4 (พฤษภาคม 2528): 20-28.
- พิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ. *วรรณกรรมกลอนสวด. นิตยสารศิลปากร* 40: 1 (2540): 118-126.
- พูนพิศ อมาตยกุล. *ลำนํ้าแห่งสยาม*. กรุงเทพฯ: สนพ.นิตยสาร HI-FI STEREO, 2540.
- มานิจ ชุมสาย, ม.ล. *คำนำหนังสือ "Kham Son Christang."* ใน *หนังสือ คำสอนคริสตัง ภาคต้น*. กรุงเทพฯ: เฉลิมนิจการพิมพ์, 2527.
- ยุธิษฐ์เรียร. *เกล็ดจากอดีต*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น, 2513.
- เรื่องจดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาตั้งครั้งกรุงศรีอยุธยาตอนแผ่นดินพระเจ้าเอกทัศกับครั้งกรุงธนบุรีแลกรุงรัตนโกสินทรตอนต้น ภาคที่ 6. *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 39*. มหาอำมาตย์โท หม่อมเจ้าธำรงศิริ พิมพ์ในการบำเพ็ญกุศล อายุครบ 50 ปี. พระนคร: โรงพิมพ์ศรีหงส์, 2469.
- วารสารและหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย *ซึ่งตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2387-2477*. พระนคร: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2513.
- วินัย สุกใส. "วิเคราะห์ภาพสะท้อนเศรษฐกิจสังคมชุมชนลุ่มทะเลสาบสงขลาที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทร้อยกรองในยุคการพิมพ์ (พ.ศ.2472-2503)." *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 2546.
- วิภา กงกะนันท์. *กำเนิดนวนิยายในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, 2540.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. "การปฏิรูปการศึกษาสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึง พ.ศ. ๒๔๗๕," *๒๐๐ ปี ของการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: ศรุสภา, 2526.

- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยา ลงกรณ์ฯ. ชีวิตและผลงาน หวังดี นิมา (หวังเต๊ะ). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2530.
- ส. บุญเสนอ. ตามรอยลายสือไทย. กรุงเทพฯ: พี. วาทิน พับลิเคชั่น จำกัด, 2531.
- ส. พลายน้อย. ความรัก-ชีวิตและงาน ส่ง เทภาสิต ต้นแบบของ สันต์ เทวรักษ์. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า. (ม.ป.ป.).
- สถิตย์ เสมานิล. วิสาสะ เล่ม 2. กรุงเทพฯ: ต้นอ่อนแถมมี, 2539.
- สุกัญญา ตีรวนิช. ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (พ.ศ.2325-2475). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- สุนทรี อาสะไวย์. ประวัติคลองรังสิต: การพัฒนาที่ดินและผลกระทบต่อสังคม พ.ศ. 2431-2457. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- สุมาลี วีระวงศ์. ร้อยแก้วแนวใหม่ของไทย พ.ศ.๒๔๑๗-๒๔๕๓. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม, 2547.
- สุรชัย ชุ่มศรีพันธ์, คุณพ่อ. "หนังสือคำสอนคริสตัง." ใน คำสอนคริสตังฉบับภาษาวัด และคำอ่าน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2540.
- สุรพล วิรุฬักษ์. ลิเก. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539.
- เสถียร ลายลักษณ์. ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 12 (กฎหมาย ร.ศ. 108-109). พระนคร: โรงพิมพ์เดลิเมล, 2478.
- เสถียร ลายลักษณ์. ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 18 (2444-2448). พระนคร: โรงพิมพ์เดลิเมล. 2478.
- เสถียร ลายลักษณ์. ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 27 (2457). พระนคร: โรงพิมพ์เดลิเมล. 2478.
- เสถียร ลายลักษณ์. ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 35. พระนคร: โรงพิมพ์เดลิเมล. 2477.
- แสงทอง. ภาษาและหนังสือ เล่ม ๒. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2537.
- โสมทัด เทเวศร์. กรุงเทพฯ ในนิราศ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์, 2521.
- โสมทัด เทเวศร์. นิราศไฟและนิราศเป็นทหาร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์, 2522.
- หจข. ร.6.น.20.1. เอกสารกระทรวงนครบาล, หนังสือพิมพ์, เรื่องขออนุญาตออกหนังสือพิมพ์ 42-82.

หมอบรัดเลย์กับสังคมไทย. เอกสารประกอบการสัมมนาของโครงการไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ ตึกอเนกประสงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 16-17 กรกฎาคม 2528.

เอกสารเรื่องจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พิมพ์ในโอกาสครบรอบ 100 ปี นับแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสวยราชย์. กรุงเทพฯ: ศูรสภา, 2511.

เอนก นาวิกมูล. แกะรอยเรื่องเก่า. กรุงเทพฯ: แสงแดด, 2536.

เอนก นาวิกมูล. ชาวละคอนไทยไปอเมริกา พ.ศ.2467. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2526.

เอนก นาวิกมูล. ฆาตกรยุคคุณปู่. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว, 2546.

เอนก นาวิกมูล. ชายชาวสยาม. กรุงเทพฯ: แสงดาว, 2542.

เอนก นาวิกมูล. ดาวร้ายในอดีต. กรุงเทพฯ: แสงแดด, 2538.

เอนก นาวิกมูล. ตำนานห้างร้านสยาม. กรุงเทพฯ: ต้นอ่อน แกรมมี่, 2539.

เอนก นาวิกมูล. เทียวชมหนังสือเก่า. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, 2541.

เอนก นาวิกมูล. ฝรั่งในเมืองสยาม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว, 2542.

เอนก นาวิกมูล. เพลงนอกศตวรรษ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2527.

เอนก นาวิกมูล. ราษฎรบันเทิง. กรุงเทพฯ: บริษัท 2020 เวิร์ล มีเดีย, 2542.

ภาษาอังกฤษ

Barme, Scot. *Woman, Man, Bangkok: Love, Sex and Popular Culture in Thailand*. Lanham: Rowman & Littlefield Publisher, Inc., 2002.

Copeland, Mathew Phillip. "Contested Nationalism and the 1932 Overthrow of the Absolute Monarchy in Siam." Ph.D. thesis, Australian National University, 1993.

http://thaiwriter.org/writers/sao_boonsaner/soa.htm

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ลำตัดเสื่อเตี้ย

เปิดตรุษพระยานนทิสเนนฯ อย่างโจ่งครึมๆ

แซบแท้! ละครับวิกนี้โปรดตบมือกระทู้ เปกพ้อ ให้อร่อยสักนิดเถอะครับ! ไหว้หละ เอ้า
า!! ลูกคู่

๑ ตะลิไหลย่นย่าตะลิไหล (2 หน) จริงก็บอกร ไม่จริงก็บอกร เจ้าคุณอย่าทำหวานนอกชม
ใน เปกพ้อ!

๑ ไหนขอจับมือที เจ้าคุณพี่ของผม แหม เวลานานนม ผมไม่ได้ปราสัย เจ้าคุณหมูนี่
ดูราชีสง่า จะเป็นเจ้าพระยา ในปิ่นาหรือไง?

เจ้าช่อมะกอก เจ้าของพุ่มเรียง บัดมั่งอม-เพียง ขออย่าเลี้ยงไปได้

๑ เมื่อวานซินนี้ ผมซี้รดดอกก๊าด แอบไปกินอากาศ แถพญาไทไกล พอผ่านบ้านเจ้า
คุณ แหมมีบุญพิลึก เห็นกำลังสร้างตึก ดูคึกคักนี้กระไร!

เจ้าช่อมะกอก เจ้าดอกกระเบา เจ้าคุณรื้อบ้านเก่า สร้างเป็นบ้านใหญ่โต

๑ สะเต๊ะจริงพับผี เจ้าคุณพี่ของเตี้ย เราไม่ควรเพเลีย เสียเท่าไรเสียไป เราต้องทำ
หลักถ่าน เพิ่มสมการพระยา ยศนายพลเสื่อป่า ให้บานบ้าร่าตะไท

เจ้าช่อมะกอก ดอกการะเกด ว่าคอนแกรจุเลต ว่าเย้สะฮอลไรด์

๑ ผมขอถามจริงๆ เจ้าคุณอย่านิ่งซักซ้า ว่าค่าสร้างเคหา เป็นมูลค่าเท่าไร? ผมขอชม
เจ้าคุณ ว่าช่างหมุนเงินเก่ง ดูระดับกระเฉง เก็งมาจากทางไหน?

เจ้าช่อมะกอก เจ้าดอกจำปี ว่าวาสนาจริงผี เจ้าคุณพี่รวยไว (เอ้อเฮอ!)

๑ ผมแสนรำคาญ เพื่อนข้างบ้านของผม ทะเลาะกันขรม เตะกันล้มแล่นไล่ เนื่องจาก
นางเมีย ดันไปเสียไฮโลว์ เจ้าผัวเลยโทโส พาโลตีกันใหญ่

เจ้าช่อมะกอก ดอกมะลิวัลย์ หว่าเจ้าคุณตัวกลั่น ริการพนันจัญไร

๑ ยินเขาเทศน์เจ้าคุณ ผมก็เลยฉุนกึก แต่ต้องหยุดชะงัก เมื่อคิดมาคิดไป เมื่อเจ้าคุณ
ริเล่น เขาก็เดินเข้าแทง ทั้งเจ้าคุณแสดง ว่าเพื่อเสื่อป่าไทย

เจ้าช่อมะกอก ดอกชมนาด เจ้าคุณทำเพื่อชาติ ใครคอขาดช่างใคร

๑ ออกลอตเตอรี่ บ๊ะ คนรีซื้อแน่น หวังเงินสองแสน ชื่อคนละใบสองใบ วันออกรางวัลพากันชะเง้อ ถามกันว่าเบอร์ 1-2-3 ถูกใคร?

เจ้าช่อมะกอก ดอกสารภี ความอยากเป็นเศรษฐี ดืออกตื่นใจ

๑ อยู่มาไม่นาน เสนาธิการณ์เสือป่า ประกาศแจ้งว่า รางวัลที่ 1 นั้นไซ้ร ถูกนายขึ้นพ่อค้า ลอยนาวาชนของ ตามแม่น้ำลำคลอง ปากน้ำโพไม้ไกล

เจ้าช่อมะกอก เจ้าดอกผักตบ ไม่มีใครประสบ พบนายขึ้นชาติไทย

๑ ส่วนรางวัลที่ 2 เป็นของแม่กิม จินเสียงนั้นยืมแย่งที่ 3 เอาไป เศรษฐีสามคน พากันขเงินเสรีจ แล้วไม่รู้รอดเล็ด ไปซ่อนอยู่ใด?

เจ้าช่อมะกอก เจ้าดอกมะขาม ทัวทั้งสยามตามหาตัวไม่ได้

๑ เรื่องมันยังดำ อมพะนำกันอยู่ มหาชนอยากรู้ บ่นอุ้กันใหญ่ พวกหนังสือพิมพ์เจาะจิมจว่า เจ้าคุณนงฯ คนกล้า เหมือนอิก้าฟักไข่

เจ้าช่อมะกอก เจ้าดอกพิบูล คำแก้ของเจ้าคุณ ดูมันหมุนมาไป

๑ บ้างว่าเจ้าคุณโกง มะโรงมะเส็ง ผมแก้แทนออกเหยง ว่าแกไม่รู้อะไร โสโทษเปล่าๆ เจ้าคุณนงฯ คนนี้ เกียรตยศท่านดี ไม่มีคิดโกงใคร

เจ้าช่อมะกอก ไอ้ เจ้าดอกรัก ผมเคยท้วงเคยทัก ผู้ไม่รู้จักอะไร

๑ มาบัดนี้มีข่าว อื้อฉาวช่างแปลก ว่าเจ้าคุณตีแตก เรื่องมันจริงเพียงไร? ว่าเจ้าคุณมัวหมอง เรื่องเงินทองเสือป่า ถึงทรงพระกรุณา โปรดให้สอบซักไซ้

เจ้าช่อมะกอก เจ้าดอกมะตาด มีข้อเคืองพระบาท เจ้าคุณพลาดอย่างไร?

๑ คือบัญชีเจ้าคุณ ที่ทูลกระหม่อมถวาย แสดงการรับการจ่าย ฤดูหนาวนั้นไซ้ร ว่าข้อความเคลือบแคลง ไม่แจ้งกระจ่าง มีเจื่อนำอำพราง ให้หมองหมางพระทัย

เจ้าช่อมะกอก เจ้าดอกจกกลณี เจ้าคุณคนดีๆ คราวนี้เป็นยังง?

๑ จึงทรงโปรดเกล้าๆ ตั้งเจ้าพนักงาน เป็นองค์กรรมการ ตรวจสอบซักไซ้ ให้ชำระบัญชี ถ้วนถี่กวตขัน ให้จะแจ้งโดยพลัน ชาติสะบั้นออกไป

เจ้าช่อมะกอก เจ้าดอกบานเย็น พระกรุณาภูเบนท์ เคยมเย็นเกล้าไทย

๑ กรรมการปริษา ตั้งหน้าสำรวจ ลงมือสอบตรวจ นัยว่าเห็นเงาไวๆ ถามเจ้าคุณนงฯ พลัน เรื่องรางวัลลอตเตอรี่ ว่าผู้ถูกนั้นมี ตนอยู่หรือไฉน?

เจ้าช่อมะกอก เจ้าดอกมะลูลี คำถามเช่นนี้ เหมือนกระบี่แทงใจ

๑ เจ้าคุณนรฯ ตอบ ตามระบอบโวหาร ข้าแต่กรรมการ ล้วนแต่ท่านผู้ใหญ่ คำถาม
เช่นนี้ เป็นวาทีวิตถาน มิใช่พระโองการ ของพระผ่านไผ่

เจ้าช่อมะกอก เจ้าดอกกะทิง เป็นคำตอบที่กลิ้ง มีความจริงเพียงไร

๑ ถ้าผลอวสาร กรรมการพิสูจน์ ว่าเจ้าคุณผ่องผุด บริสุทธิ์สดใส ชาวเมืองจะลือ
เลื่องชื่อเจ้าคุณ ว่าสมศักดิ์สมบุญ ควรเคารพนบไหว้

เจ้าช่อมะกอก เจ้าดอกมะเฟือง คราวนี้ชาวเมือง อยากรู้เรื่องเราใจ

๑ ถ้าเจ้าคุณพลาดท่า แล้วคราที่นี้ เห็นจะตกเก้าอี้ ไม่มีที่สงสัย พอร่วงจากอาสน์
ราษฎรคงรับเต็มที เสือเตี้ยขอปรี ี่เข้ารับก่อนใคร

เจ้าช่อมะกอก เจ้าดอกอุบล คอยเงี้ยวไสตพั้งนุสนธิ์ เจ้าคุณนรฯ จะอย่างไร

โຈະพຣີ່ມໆ ໂຈະ

(วิกน้าเสือเตี้ยรับว่าจะขยับให้ร่อยกว่านี้ คือแถลงถึงคณะกรรมการที่โปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง
ชุดแรกแลชุดเพิ่มเติม ตลอดจนเรื่องที่พระยานนทิสเนษ เสียท่าบางอย่าง ซึ่งเราพึงได้รับในวิกนี้ต่อ
ไป-โปรดคอยความลึกลับ-บ.ก.)¹

¹ "ล่าตัดเสือเตี้ย" ใน เกราะเหล็ก 12 กรกฎาคม 2468, หน้า 1273-1276, พิมพ์ซ้ำตามต้นฉบับเดิม
ของหนังสือพิมพ์เกราะเหล็ก ใน เอนก, ราษฎรบันเทิง, หน้า 94-96.

ภาคผนวก ข.

ตัดตอนและเรียบเรียงจาก พลายนรินทร์, ลำตัดล้วนๆ เรื่อง อ้ายกำนผู้วิเศษ จอมโจรหนองโดน, สระบุรี, ลพบุรี (พระนคร: โรงพิมพ์สงวนสงัดศรี (วายุโมเก่า) 2468).

อ้ายกำนผู้วิเศษ

บทที่ ๑

๑ ณ วันที่ ๕ พฤศจิกายน เป็นวันเริ่มต้นของอ้ายกำนโจรา คุมพวกคุมพรรค นับสัก ๘ คน ลงมือเข้าปล้น ที่หนองโดนมรรคา. เจ้ากำนมะรุม เจ้าพุ่มฝรั่ง เรื่องนี้โด่งดัง ไปทั่วทั้ง ภารา. ...

๑ ได้พร้อมกันไซโย โห้ฮิ้วๆ โห้ อ้ายกำนนำหน้าไล่ ขึ้นโผล่เป็นหัวหน้า ถึงสถานี หนองโดน จังหวัดยลสระบุรี บังคับขู่เชิญนายสถานี ด้วยอำนาจเดชา. เจ้ากำนมะรุม เจ้าพุ่ม มะปราง ไม่ทำตามคำสั่ง จะถูกล้างชีวา.... นายสถานีกลัว จึงออกจากที่ทำการตามคำสั่งแต่ได้รับ ไปแจ้งเหตุกับอำเภอ...

๑ นายอำเภอราบคดี ตามที่แจ้งข้อความ จึงเตรียมตัวสงคราม สั่งข้อยุทธนา. ให้ปลัด อำเภอ กับนายสิบตำรวจเอกเจนจัด คือหมื่นสว่างรหัสฯ กับสิบโทเทียมแกลวกกล้า. เจ้ากำนมะรุม เจ้าพุ่มจงกล ตำรวจอีก ๓ คน จรดลโคลคลา.... อ้ายกำนต่อสู้กับตำรวจคนเดียว ร้องให้พวกหนี ไป ร่ายคาถา ทำให้ลูกปืนของพลตำรวจทั้ง 3 คาล่ากลอง ยิงไม่ออก ตำรวจต้องหนี... เหลือนาย ตำรวจเพียง 2 คน ต่อสู้ภัยโจรทั้ง 8 คือ สิบโทเทียมกับหมื่นสว่างรหัส

บทที่ ๒ (นายตำรวจทั้ง 2 ถูกพวกโจรฆ่าตาย) "(ลูกคู่) ข้าบร้องทิงเปรง อ้ายกำนใจกาจ มั่นก็ชาตินั้กเลง.

๑ หมื่นรหัสฯ เข้าสู้ดัชกร ถึงตนจะม้วยมรณ ก็สุดตามแต่เพลง. อ้ายพวกโจรแปดคน จรดลรับสู้ ดั่งสุกรสู้หมู ล้วนแต่พวกตัวเต็ง. แสงเอยแสงดาววาววาบ อ้ายกำนแก่วงดาบปราบ หมื่นอย่างมิเกรง.

๑ ตำรวจโทเทียมใจ หาญทำการรับรบ เข้าพวกสมทบ จับหมื่นรหัสคนเก่ง. ต่างดูต่าง ดัน ต่างหันหนเหียน ต่างวนต่างเวียน หันเปลี่ยนแปลงเพลง. แสงเอยแสงชาติเชื้อสิงห์ สัญชาติ ชายเชื้อจริง ไม่ยอมมวิ้งบุเลงๆ.

๑ เป็นกรรมตามทัน เขาบันชีवाद ดลให้หมื่นระหัส ลงไปนอนแท้งเต้ง. นายสิบโทเนียม ที่เตรียมกายา กำสั่งเสียท่า ต่ออ้ายพวกนักเลง. แสงเอยแสงคมดาบ อ้ายก้านพันฉับ มิได้มียำเยง.

๑ แขนขาดปลิวหวอ ถูกหังคอวินาศ หัวหลดสับันขาด โลहितลาดละเลง ลงดินกระเสือกกระเดือกแตกัน ปลิดชีพชีวัน ปล่อยให้ร่างวังเวง. แสงเอยแสงเชื้อทะโมน ชีวิตต้องโค่น เพราะอ้ายโจรข่มเหง.

๑ มั่นกลุ่มรุมกันทำ จนระย่าย่อยยับ ต่างพันต่างสับ คึกคนองคะเนง ถูกดาบโจรเชือดเลือดหลักไหลแดง หัวใจเหี่ยวแห้ง ต้องแอ้งแม้งสิ้นเพลง. แสงเอยแสงระวี ยอมเด็ดชีวี ให้ต่อชาติตนเอง. ...

บทที่ ๓. ร้องทำนองมอญ. (ลูกคู่) เต๊ะเอยลานอระยัง เสียงป็นดังปัง เอะนี่ยังอะไร อ้อ! ตำรวจสังหาร อ้ายก้านลงม้วยมอด หงอดปะติหงอด เข้าเด็ดยอดดวงใจ

๑ วันที่ ๖ ย่างมา พฤตจิกายน เป็นวันที่ตนอ้ายก้านจะวาย ถึงพระเสาร์จะมา ถึงราหูจะแซก ชีพอ้ายก้านจะแหลก เพราะกำมตามไล่. ศรีเอยศรีสัตนา กำมอ้ายก้านจะมา ปลิดชีวาบรรลัย.... ผู้ที่ปราบอ้ายก้าน คือกรรมการอำเภอหนองโดนอย่าง หลวงบริบาลฯ พระยาอนันตยุทธกาจฯ ยิ่งกัน สหันที่ตำบลโป่งกระแบก หมื่นสว่างเป็นคนยิงอ้ายก้านได้ อ้ายก้านได้รับบาดเจ็บ แต่หมื่นสว่างก็ถูกรุมฆ่า 7 พ.ย. พบกระสุนที่กลุ่มโจรฝังไว้ 8 พ.ย. ร้อยโททองคำ ตำรวจลพบุรีช่วยคุมจับด้วยอีกขบวนหนึ่ง พบกลุ่มโจรในป่า สามารถจับพวกโจรได้ แต่ไม่ได้อ้ายก้าน ในเช้าวันที่ 9 ตามรอยโจรที่เหลือถึงโป่งกระแบก ยิ่งกันจนเมื่อตรวจสอบภายหลัง จึงพบศพอ้ายก้าน นอนตายห่างจากพุทธบาทสัก 500 เส้น

บทที่ ๔ ข้อมูลได้มาเข้าใจว่า อ้ายก้านตายมาตั้งแต่เมื่อถูกยิงในวันที่ 6 พฤษจิกา แต่พวกโจรเอาศพไปด้วย และเจ้าหน้าที่ตามไปจนพบศพในวันที่ 9 ตามคำบอกเล่า นอกจากนี้ยังพบจดหมายที่อ้ายก้านทิ้งไปรษณีย์ มีความว่าจะขอเป็นกษัตริย์ บางคนจะขอเป็นเจ้าเมืองลพบุรีบ้าง ออยุธยาบ้าง

สมชายเอกชาติเชื้อ	ชายชาญ
ชื่อสัตย์รักราชการ	กิจแก้ว
นี่แหละเรียกใจทหาร	หายาก
ขอชีพเพื่อนที่แคล้ว	สู่ดาวแดนสวรรค์...
	สวัสดิ์เทอญ"

ภาคผนวก ค.

ตัดตอนและเรียบเรียงจาก พญาลอ. ลำตัดพญาลอภาค 2 เปิดช่องนายนรินทร์ (กลิ้ง) เผยความลับในช่องวัตรสามเณรี พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2472.

ลำตัด-พญาลอ-ภาค ๒ เปิดช่องนายนรินทร์ (กลิ้ง)

"บทที่ ๑. (ลูกคู่) เชิญเอ๋ย เชิญยิน เรื่องแม่เณรโถมฉิม ลูกนรินทร์อวดดี จะขยับความร้าย และขยายความลับ สถานช่องงามทรัพย์ พวกแม่คลับเณรี ๗ (เอาละวา)... 7 ก.ย. ศก 72 จับสามเณรีของนายนรินทร์ จงตีโดนภาคทณฑ์ปล่อยไป อีก 3 คนถูกขังมี สาระ, สนิท, ฉวี"

บทที่ 2 นายนรินทร์ ขอเข้าเยี่ยมบุตรหลานที่ถูกจับ แต่ได้รับการปฏิเสธ จึงเข้ากรุงเทพเพื่อขอเฝ้าเสนาบดี และโทรเลขถึง ร.7 ในเรื่องนี้ เมื่อนายนรินทร์กลับถึงนนท์ ก็เอาจงดีบวชอีก แต่ให้หนุ่มอย่างนิกายในญี่ปุ่น. ร.7 ตอบโทรเลขว่าการที่เจ้าหน้าที่ดำเนินการไปนั้นเป็นการชอบแล้ว... "นายนรินทร์ตัวเอก ที่โทรเลขทูลไป ถึงพระจอมไกร พระองค์ได้ตอบเผลง, ว่าเรื่องนรินทร์เณรี เจ้าหน้าที่ทำนั้น เป็นชอบแล้วทุกอัน ตามหลักการครัดเคร่ง"

บทที่ 3 ฉวีถูกขังอยู่ 4 คืนยอมเสียเงินประกันออกมาแต่ก็ยังกลับไปร่วมนายนรินทร์ นางกิมเฮียะ มารดาตัดเดือนก็ไม่ฟัง แม้จะกลับบ้านไปได้ 1 คืน ก็กลับมาบวชครองจีวรแบบญี่ปุ่นอีก แต่นั้นยังไม่พอ นายนรินทร์ยังเอาลูกชายที่บวชเณรอยู่วัดลานวั สึกมาแล้วบวชโดยไม่มีอุปชฌาย์ ให้ระลึกถึงพระพุทธ ธรรม สงฆ์ ในใจแล้วให้อยู่วัตรนารีวงศ์

บทที่ 4 วันเสาร์ที่ 13 ก.ย. 72 สาระกับสนิท ได้รับการประกันตัวออกมาโดยวางเงิน 20 บาทต่อศาล ถูกจำขัง 8 วัน นางผิวภรรยาและนายนรินทร์ไปรับถึงที่และยังกักราบลูกตัวคือ สาระ ด้วย พอกราบเสร็จก็ทางเดินที่บวชลูกสาวทั้ง 2 คน ณ ที่นั้นเรียก "สาระนิกาย" หม่มผ้าสีแดง ส่วนสนิท นายหวาดผู้พ่อได้สั่งว่าเมื่อพ้นโทษแล้วให้เลิกยุ่งกับพวกนี้ ดังนั้นเมื่อพ้นโทษแล้วจึงเล่าเรื่องต่างๆ เป็นข้อมูลฟังในบทต่อไป

บทที่ 5 ย้อนกลับมางานบวช เมื่อบวชเสร็จนายนรินทร์ก็พา สาระจงดี ฉวี ไปวัดบางขวางเพื่อปลงสังขาร บังสกุล เสร็จแล้วจึงกลับไป วัดนารีวงศ์ (ผู้เขียนเรียก 'ช่องวัตรนารีวงศ์') วันที่ 14 ก.ย. จึงมีการเปิดคณะ นิกายสาระ (ผู้เขียน แสดงความรื่นของนายนรินทร์)

บทที่ 6 ส่วนสนิสนั้นรอฟอมารับโดยพักอยู่กับนายอำเภอ สนิสนี้เล่าว่ามีข้อห้ามไม่ให้บอกใครบวชให้ จากนั้นก็จบเรื่องในเล่ม 2 เพียงเท่านี้แล้วบอกว่าจะต่อตอนที่ 3 ซึ่งมีเนื้อหาสนุกกว่านี้มาก

หลังจากนี้จึงมีคำอธิบายประวัติของนายนรินทร์ภาสิต (กลิ้ง) ว่า "เกิดปีจอ พุทธศักราช ๒๔๑๗ ๑ นางผิว (ภรรยา) เกิดปีมะแม พุทธศักราช ๒๔๒๖ ๑ ชีสาระ (บุตร) เกิดปีภุญ พุทธศักราช ๒๔๕๔ ๑ นายณรงค์ (บุตร) เกิดปีชาน พุทธศักราช ๒๔๕๗ ๑ เด็กหญิงจงดี (บุตรหญิง) เกิดปีมะโรง พุทธศักราช ๒๔๕๙ ๑ เด็กชายศรัทัย (บุตรชาย) เกิดปีจอ พุทธศักราช ๒๔๖๓ ๑ เด็กชายไชโย (บุตรสุดท้อง) เกิดปีชวด พุทธศักราช ๒๔๖๗"

ภาคผนวก ง.

ตัดตอนมาแสดงเพียงบางส่วนจาก พलयงาม, ลำตัดชำเราผิดอนามัย (พระนคร: โรงพิมพ์ยังหลี, 2477).

ลำตัดชำเราผิดอนามัย

๑ โรคผอมแห้งเรื้อรัง โรคกระอะกรังเปือกเปื้อน โรคอัปรียชี้เรื้อน ทั้งปวดแข้งปวดขา มุตกิดซ้ำร้ว โรคผีซัวมดลูก เจ็บท้องน้อยพลอยกระดูก สันหลังติดตามมา ไอ้เจ้าช่อมะเฟือง โรคเหล่านี้มีเนือง เกิดจากเรื่องที่ว่าฯ

๑ ลักษณะกามกิจ ชำเราผิดอนามัย นั้นยอมมีช้อไซ อธิบายนานา เช่นในยามเป็นไข้ และตกใจต่างๆ อีกทุกซโคกหมองหมาง เคืองระคางวิญญูณ์ ไอ้เจ้าช่อซอนตะวัน มาตรร่วมรสสัมพันธ์ ในยามนั้นเสียท่าฯ

๑ ลักษณะที่ร้าย คือในยามมีระดู แล้วร่วมรสทั้งรู้ นี้แหละร้ายนักหนา โรคไม่ติดแต่ช่ายยอมพลอยฝ่ายหญิงด้วย จักไซค้อรับชวย เกิดโรคร้ายเร็วรา....

๑ มีรูปช้อย่อความ ว่าในยามร่างกาย ไม่เป็นสุขสบาย ทั้งหัวใจโรยรา จงอย่าร่วมร่วมรัก ควรคิดหักห้ามสวาท เชิงภริมย์สมพาศ นุชนาฎกัลยาณ์ ไอ้เจ้าช่อสลิด ขึ้นทำไปเรียก ผิดอนามัย กามาฯ...

๑ เมื่อเสร็จโลกีย์กิจ อย่ามัวบิดกายอืด ทำเป็นนอนซิงพีต แล้วโกรนครีตนิทรา ต้องรีบไปสระสาง ชำระล้างองค์ออร์ แล้วจึงกลับเข้านอน นะขวัญอ่อนแก้วตา...

๑ ในเวลาयरूं อาทิตย์ฟุ้งพวยแสง จักเกิดการแพ้งแรง พิษแสงกายหน้า อีกเวลาใกล้เที่ยง อาทิตย์เพียงครึ่งหวา ทินกรร้อนผ่าว ไม่ควรเคล้ากามา

๑ ทั้งวันพระน้อยใหญ่ สารทตรุษไทย สงกรานต์ อีกศูนย์จันท์วันกาฬ คนโบราณถือมาเป็นเวลาไม่ควร จักย้วยวนชมขวัญ ด้วยเป็นวันสำคัญ ควรอดกลั้นวิญญูณ์

๑ เมื่อมีโรคประจำเดือน มาเยี่ยมเยียนนงเยาว์ อย่าปล้ำปลุกคลุกเคล้า หรือยั่วเย้าภศดา เมื่อรู้ตัวตั้งครรรค์ จึงผายผันผินห่าง อย่าพนอกคลอข้าง จงเว้นวางกามา

๑ หากคลอดบุตรออกไปไฟ จงห้ามใจเจ็ดวัน อย่าร่วมรสสัมพันธ์ ในเชิงฉันท์เสนาหา แม้นใครขึ้นทำไป มีแต่ภัยพ้องพาล ทั้งผิดอนามัยชาน จงพิจารณาพจนา

๑ ข้อภาษิตเหล่านี้ เป็นของมีมานาน ตั้งแต่ครั้งโบราณ คนแก่ท่านถือมา แต่บัดนี้คนใหม่
เขาทิ้งห่างแห ไม่มีใครเหลียวแล ปล่อยให้แซ่ขึ้นรา...

ภาคผนวก จ.

พระราชกฤษฎีกา ตั้งวรรณคดีสโมสร

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมยุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า เมื่อครั้งสมเด็จพระบรมชนกนารถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังเสด็จดำรงพระชนม์อยู่ มีพระราชประสงค์จะทรงทำนุบำรุง การศึกษาสอบค้นพงษาวดาร จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโบราณคดีสโมสรขึ้น เมื่อ ณ วันที่ ๒ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๖ (พ.ศ. ๒๔๕๐) ในขณะที่เมื่อเสด็จประทับอยู่ ณ กรุงเทพมหานครหรือยุรยามมหานครโบราณในงานพระราชพิธีรัชชมงคลแลได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน พระราชลัญจกรมังกรรคาบแก้วไว้สำหรับประทับในหนังสือโบราณคดี บรรดาที่จะพิมพ์ขึ้นด้วยความ เห็นชอบของโบราณคดีสโมสรนั้น แต่นั้นมาการศึกษาโบราณคดีก็เจริญขึ้น มีหนังสือโบราณคดีที่ แต่งแลพิมพ์แพร่หลายต้องตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระบรมชนกนารถเป็นหลายเรื่อง อัน พึงสังเกตเห็นได้ด้วยมีรูปพระราชลัญจกรมังกรรคาบแก้วประทับไว้เป็นสำคัญในสมุดทุกเล่มนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์อยู่อีกอย่าง ๑ คือ ที่จะอุดหนุนทำนุ บำรุงการแต่งกาพย์กลอนแลเรื่องความเรียงร้อยแก้วในภาษาไทยให้ดีขึ้น แต่ยังไม่หาทันได้ทรงจัดการ อย่างไม่พอ พระองค์เสด็จสู่สวรรคาลัยเสียพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำ ริห์ว่า พระบรมราชโองการแลพระราชดำริห์ของสมเด็จพระบรมชนกนารถใน ๒ ข้อดังกล่าวมานี้ เป็นการสมควรยิ่งนัก ด้วยทุกวันนี้ผู้แต่งหนังสือแลผู้อ่านหนังสือก็มีมากขึ้นกว่าแต่ก่อนทั้ง ๒ จำพวก แต่ฝ่ายข้างผู้แต่งยังไม่ใคร่จะเอาใจใส่ในทางภาษาพยายามแต่งเรื่องอันประกอบด้วยคุณ วิชาสารประโยชน์ มักแต่แต่งเอาอย่างผู้อื่นตามๆ กันไป ที่แปลจากภาษาต่างประเทศ ก็มักแปล แต่หนังสือซึ่งเป็นเรื่องอย่างเลวในภาษานั้นๆ แลมักชอบหันเหียนเปลี่ยนวิธีเรียบเรียงภาษาไทยไป ตามประโยคภาษาต่างประเทศ ด้วยความโง่เขลาแลสำคัญว่าโวหารอย่างนั้นเป็นของเพราะจะ สมควรแก่สมัยใหม่ มิได้รู้ว่าการที่ทำอย่างนั้น เป็นการทำลายภาษาของตนเองให้เสียไป ส่วนผู้ อื่นที่อยากจะอ่านหนังสือ ก็พบแต่หนังสือที่กล่าวมานี้มากขึ้นทุกที บางคนจนถึงไปหลงนิยมว่า ภาษาแลวิธีแต่งหนังสือเช่นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างดีที่เกิดขึ้นในวิชาหนังสือสมัยใหม่ เมื่อการ

เป็นอย่างนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่าสมควรจะจัดการอย่างใดอย่าง ๑ อุดหนุนวิชาแต่งหนังสือภาษาไทยให้ดีขึ้นแลพ้นจากความเข้าใจผิดทั้งผู้แต่งและผู้อ่าน ดังกล่าวมาแล้ว ทำนองดังที่สมเด็จพระบรมชนกนาถได้ทรงทำนุบำรุงการศึกษาในโบราณคดีมาแต่ก่อน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งวรรณคดีสโมสรขึ้น ตามข้อความที่จะกล่าวต่อไปนี้ คือ

มาตรา ๑ วรรณคดีสโมสรนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงดำรงตำแหน่งที่ สภานายก เหมือนอย่างในโบราณคดีสโมสรนั้น

มาตรา ๒ ผู้ซึ่งเป็นตำแหน่งสภานายกกรรมการหอพระสมุดวชิรญาณเป็นอุปนายก มีหน้าที่สำหรับอำนาจการวรรณคดีสโมสร เช่นนั่งเป็นประธานที่ประชุมสมาชิกเป็นต้น ตามพระราชประสงค์

มาตรา ๓ ได้โปรดให้สร้างพระราชลัญจกรขึ้นใหม่องค์ ๑ ลายเป็นรูปพระคเณศร์สำหรับวรรณคดีสโมสร

มาตรา ๔ จะทรงตั้งเลขานุการผู้ ๑ สำหรับวรรณคดีสโมสร มีหน้าที่เป็นผู้รักษาพระราชลัญจกร แลในการจดหมายต่างๆ เช่นจดทะเบียนบัญชีอันเกี่ยวข้องกับวรรณคดีสโมสรเป็นต้น

มาตรา ๕ สมาชิกของวรรณคดีสโมสรนั้น คือ ให้กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณเป็นสมาชิกโดยตำแหน่งทุกคน นอกจากนี้เมื่อทรงพระราชดำริเห็นผู้ใดมีคุณวุฒิแลได้แต่งหรือแปลหนังสือขึ้นไว้เป็นพยานแห่งคุณวุฒิว่าสมควรจะเป็นสมาชิกได้ ก็จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตรตั้งให้เป็นสมาชิกแห่งวรรณคดีสโมสรอยู่ตลอดเวลา ตามทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา ๖ ให้กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ ซึ่งเป็นหอสมุดสำหรับพระนคร เป็นกรรมการสำหรับวรรณคดีสโมสรด้วย

มาตรา ๗ หนังสือเรื่องใด จะเป็นหนังสือซึ่งโบราณบัณฑิตแต่งไว้ก็ดี หนังสือปัจจุบันบัณฑิตแต่งขึ้นใหม่ก็ดี ในประเภทเหล่านี้ ได้แก่

- ๑) กะวีนิพนธ์ คือเป็น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน
- ๒) ลครไทย คือ แต่งเป็นกลอน ๘ มีกำหนดนำพาทย์ ๗๗
- ๓) นิทาน คือ เรื่องราวอันผูกขึ้นแลแต่งเป็นร้อยแก้ว
- ๔) ลครพูด

๕) อธิบาย (คือ "เอ็สเซย์" ฤ "แปมเฟรด") แสดงด้วยศิลปวิทยาฤกิจการอย่างใดอย่าง ๑ (แต่ไม่ใช่ตำราฤแบบเรียน ฤความเรียงเรื่องโบราณคดี มีพงษาวดาร เป็นต้น) ให้นับว่าเป็นหนังสือซึ่งควรพิจารณาในวรรณคดีสโมสร ตามพระราชกฤษฎีกานี้

มาตรา ๘ หนังสือใน ๕ ประเภทซึ่งกล่าวมาใน มาตรา ๗ นั้นเรื่องใดสมาชิกวรรณคดีสโมสรได้ตรวจพิจารณาเห็นพร้อมกัน ฤโดยมากด้วยกัน ว่ามีคุณวิเศษดังจะว่าต่อไปนี้บริบูรณ์ คือ

๑) เป็นหนังสือดี กล่าวคือ เป็นเรื่องราวที่สมควรซึ่งสาธารณชนจะอ่านได้โดยไม่เสียประโยชน์ คือไม่เป็นเรื่องทฤชาสิต ฤเป็นเรื่องที่ชักจูงความคิดผู้อ่านไปในทางอันไม่เป็นแก่นสาร ฤซึ่งจะชวนให้คิดวุ่นวายไปในทางการเมือง อันจะเป็นเครื่องรำคาญแก่รัฐบาลของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังนี้ เป็นต้น

๒) เป็นหนังสือที่แต่งดี ใช้วิธีเรียบเรียงใดๆ ก็ตาม แต่ต้องให้เป็นภาษาไทยอันดี ถูกต้องตามเยี่ยงที่ใช้ในโบราณกาล ฤในบัดยบันกาลก็ได้ ไม่ใช่ใช้ภาษาซึ่งเลียนภาษาต่างประเทศ ฤใช้วิธีผูกประโยคประธานตามแบบภาษาต่างประเทศ (เช่นใช้ว่า "ไปจับรถไฟ" แทน "ไปขึ้นรถไฟ" ฤ "โดยสารรถไฟ" แล "มาสาย" แทน "มาช้า" ฤ "มาล่า" ดังนี้เป็นตัวอย่าง)

อนึ่งหนังสือใดที่แปลจากภาษาต่างประเทศ ต้องมีแสดงไว้ชัดเจนว่าแปลจากภาษาใดผู้แต่งเดิมชื่อไร

ถ้าสมาชิกโดยมากเห็นว่า หนังสือเรื่องนั้นเป็นหนังสือดีมีคุณวิเศษบริบูรณ์ดังกล่าวมาแล้ว ในมาตรานี้ ก็ให้เลขาธิการนำความขึ้นกราบบังคมทูลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นสมภานายก ถ้าทรงพระราชดำริห์เห็นชอบด้วยแล้ว จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำหนังสือเรื่องนั้นได้รับประโยชน์จากวรรณคดีสโมสรตามสมควร

มาตรา ๙ ประโยชน์ที่วรรณคดีสโมสร จะให้แก่หนังสือที่แต่งดีดังกล่าวมาแล้วในมาตรา ๘ นั้นมี ๓ อย่าง คือ

๑) ถ้าเป็นหนังสือแต่งใหม่อันชอบด้วย พระราชบัญญัติกรรมสิทธิผู้แต่งหนังสือ ร.ศ. ๑๒๐ จะพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ประทับพระราชลัญจกรสำหรับวรรณคดีสโมสรเป็นสำคัญในต้นฉบับที่ไปจดทะเบียน สถาน ๑

๒) ถ้าทรงพระราชดำริห์เห็นสมควร จะพระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่ตัวผู้แต่งด้วยอีก สถาน ๑

๓) ถ้าเป็นหนังสือซึ่งโบราณบัณฑิตแต่งไว้ และไม่เข้าในพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ. ๑๒๐ จะได้ประทับสำเนาพระราชลัญจกรสำหรับวรรณคดีสโมสรในฉบับที่พิมพ์ โดยลักษณะที่จะกล่าวต่อไปในมาตรา ๑๐

มาตรา ๑๐ บรรดาหนังสือที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ประทับพระราชลัญจกรสำหรับวรรณคดีสโมสร ดังกล่าวมาแล้วในมาตรา ๙ นั้น เมื่อจะพิมพ์โฆษณา ให้ใช้สำเนาพระราชลัญจกรนั้นจะเป็นขนาดใดๆ ก็ตาม พิมพ์ไว้ได้เป็นสำคัญในหนังสือนั้น แต่หนังสือที่จะพิมพ์สำเนา พระราชลัญจกรดังกล่าวนี้ต้องให้กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ ตรวจสอบพิมพ์แลเห็นชอบด้วยก่อน จงทุกคราวที่พิมพ์

ถ้าผู้ใด แม้เจ้าของกรรมสิทธิ์หนังสือนั่นเอง จะเอาไปพิมพ์โดยไม่ได้ให้กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณตรวจสอบพิมพ์ก่อนก็ตีพิมพ์เพิ่มเติมหนังสือเรื่องนั้นโดยมิได้รับอนุญาตของวรรณคดีสโมสรก่อนก็ตี ห้ามมิให้ใช้สำเนาพระราชลัญจกรสำหรับวรรณคดีสโมสรในฉบับนั้นๆ เป็นอันขาด

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๓ เดือนกรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ เป็นวันที่ ๑๓๕๑ ในรัชกาลปัตยุบันนี้^๒

^๒ เสถียร ลายลักษณ์, ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๗ (๒๔๕๗) (พระนคร: โรงพิมพ์เดลิเมล์, ๒๔๗๘) หน้า ๒๘๓-๒๘๘.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อและนามสกุล	นายสุรพงษ์ จันทรเกษมพงษ์
วัน เดือน ปีเกิด	9 กันยายน 2514
สถานที่เกิด	กรุงเทพฯ
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาศิลปะ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ปีการศึกษา 2536 ศึกษาต่อระดับปริญญาโทสาขาศาสนาและวัฒนธรรม สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2544